

УДК 355.41

Д.А. Гриб, О.М. Гурін

Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

ПОГЛЯДИ НА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОЙОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК (СИЛ)

Надані погляди на застосування Збройних Сил у сучасних умовах. Розглянуто поняття «міжвидової взаємодії». Проаналізовано порядок матеріально-технічного забезпечення військ в ході бойових дій в Югославії та Іраку. Надані пропозиції, щодо шляхів удосконалення матеріально-технічного забезпечення бойового застосування Повітряних Сил Збройних Сил України.

Ключові слова: застосування Збройних Сил, міжвидова взаємодія, локальні війни у Югославії та Іраку, операція «Буря в пустелі», матеріально-технічне забезпечення.

Вступ

Постановка проблеми та аналіз літератури.

Сьогодні постає запитання: для якої війни треба готувати збройні сили і саму державу? До тривалої – з мобілізаційними проблемами, коли сама мобілізація в державі, її економіка і ресурси не зможуть вплинути на результат війни, або треба готуватися лише до декількох повітряних операцій, в ході ведення яких противник може досягти стратегічних цілей.

На прикладі Югославії світ побачив, що декількох місяців інтенсивної збройної боротьби у повітрі стає достатньо, щоб суверенної країни на політичній карті світу більше не існувало.

Способи застосування Збройних Сил (ЗС) безпосередньо залежать від поглядів на сучасну війну, бо саме вона визначає вимоги до структури ЗС.

Досвід воєнних конфліктів другої половини ХХ початку ХХІ століття [1 – 3] вказує на те, що в сучасних умовах результат ведення бойових дій значною мірою залежить від якісного, своєчасного та повного їх матеріально-технічного забезпечення (МТЗ).

Метою статті є проведення аналізу даної проблемної тематики для визначення шляхів удосконалення МТЗ бойового застосування військ (сил) Повітряних Сил ЗС України.

Викладання основного матеріалу

Аналіз локальних війн і збройних конфліктів останніх десятиліть дозволяє зробити висновок про те, що форми й способи ведення бойових дій були досить різними. Значна частина збройного протиборства відбувалася між противниками, що стоять на різних рівнях розвитку ЗС у технічному відношенні, що й визначало форми і способи бойового застосування створюваних угруповань військ (сил). У першій чверті ХХІ століття ця особливість поки не змінюється.

Усі конфлікти розвивалися в межах одного театру воєнних дій, однак, із широким використан-

ням сил і засобів, розміщених за його межами. Можна припустити, що такий підхід з великою ймовірністю збережеться й у майбутньому, тим більше, що армії країн світу вчаться реалізовувати так звану концепцію «проецирування сили в одній точці» [4].

Особливо необхідно відзначити зростаючу роль початкового періоду збройного конфлікту або війни. У цей період можуть бути використані основні ресурси протиборчих сторін в інтересах захоплення ініціативи й досягнення поставлених цілей у короткий термін. Широке застосування в ньому знайдуть далекобійна високоточна зброя, засоби інформаційного протиборства й масоване застосування авіації. В той же час у післяопераційний період, у період захоплення й утримання території (при необхідності) основна відповідальність ляже на плечі командирів сухопутних військ.

Створення міжвидових багатонаціональних експедиційних формувань стає загальною проблемою з точки зору ефективності управління ними. Міжвидові формування багатонаціональних угруповань військ вимагають для реалізації централізованого управління ними узгодженість за складом частин і підрозділів, їх укомплектованістю озброєнням і військовою технікою, їх підготовленістю до виконання поставлених бойових завдань.

Поняття «міжвидовості» тісно пов'язано з поняттям взаємодії [5]. Зброя та системи управління нею стають складнішими, людина не встигає за розвитком сучасних технологій. Треба зауважити, що поняття «міжвидовості» існує, доки існують види збройних сил, доки існують їх спеціальні системи управління [5].

Якщо поняття взаємодії розуміти як узгоджені спільні дії підрозділів, частин, з'єднань і об'єднань видів збройних сил, родів військ (сил), елементів бойового порядку і різних видів зброї по задачах (об'єктах), напрямках, рубежах (районах), часу і способах виконання поставлених бойових завдань в інтересах досягнення цілей бою (операції), то

поняття «міжвидової взаємодії» лежить всередині цього визначення [5]. Тобто поняття «міжвидовості» відноситься лише до системи управління і є проблемою органів управління.

Значимою тенденцією у всіх конфліктах (війнах) минулих десятиліть є максимальне збереження живої сили тої сторони, що розпочинає збройну боротьбу, але за рахунок заміни людини високотехнологічними бойовими засобами. Це дозволяє зробити висновок про те, що не виключається варіант, коли противник, найімовірніше, розв'яже бойові дії в умовах відсутності безпосереднього зіткнення сухопутних угруповань протидіючих сторін шляхом масованого застосування засобів повітряного нападу, високоточної зброї з підвищеною поражаючою міцністю. Більше того, противник може у певних умовах розраховувати на досягнення стратегічних цілей війни без введення в дію сухопутних угруповань, без захоплення і утримання території тої держави, проти якої здійснюється агресія.

Переміщення збройної боротьби у повітряний простір піднімає роль авіаційної і протиповітряного компоненту ЗС, від ефективності застосування яких буде залежати ступінь досягнення стратегічної мети воєнних дій, а враховуючи систему переваг противника по втратах, в умовах сильної протиповітряної оборони протидіючої сторони проведення наступальної повітряної операції може і не розпочатися взагалі.

Яскравим прикладом імовірного сценарію розвитку бойових дій у майбутньому може стати операція НАТО проти Югославії. Основною характеристикою повітряної операції було непомітність підготовчих заходів.

Так, якщо для Югославії воєнні дії (24 березня – 10 червня 1999 року) носили характер війни, то для сил НАТО це була звичайна повітряна наступальна операція, яка по завершенню перейшла у стадію ведення систематичних односторонніх бойових дій у повітрі.

У березні 1998 року (за рік до початку операції) ніхто крім керівників НАТО не знав про початок завчасної підготовки збройного конфлікту на території колишньої Югославії. Лише на етапі безпосередньої підготовки операції (за три місяця до активної фази конфлікту) сил НАТО стали помітні заходи щодо майбутньої війни.

Стратегічна мета війни досягнута – держави з назвою Югославія більше не існує, влада змінена, керівник мертвий, інші чекають своєї кари, економічні суперники у цьому регіоні відсторонені, введення в життя євровалюти затримано на чотири роки, кризу подолано.

Що можна було підготувати за рік або за три місяця у збройних силах Югославії? Напружений

графік льотної підготовки за рік дозволить прийняти рішення на протиповітряну оборону, на проведення повітряної оборонної операції, але при цьому можна виконати лише половину вправ Курсу бойової підготовки, підняти рівень льотного складу на одну ступінь.

Але за той же час проблематично:

розгорнути систему протиповітряної оборони (побудувати бойовий порядок винищувальної авіації, зенітних ракетних військ, радіотехнічних військ, РЕБ, укомплектувати і підготувати підрозділи, частини і з'єднання боеготовим озброєнням і військовою технікою, навченим особовим складом);

провести бойове злагодження від підрозділу до об'єднання протиповітряної оборони, що дозволить привести рівень підготовки особового складу авіації і ППО, з'єднань та частин у відповідність рівню підготовки особового складу, з'єднань та частин агресора;

створити, розгорнути і злагодити структуру системи технічного і тилового забезпечення з ресурсною базою відновлення озброєння і військової техніки, поповнення запасів матеріальних засобів.

«Повітряна кампанія в Югославії дала дуже добрі результати, щоб відмовлятися від ведення такої стратегії у майбутньому», – так рахує Едвард Бутлак, у 1999 році аналітик і член дослідницької групи з питань національної безпеки при уряді США. «Це була війна без втрат. До того ж, війна, в якій США не задіяли більшу частину своїх ЗС, тому що обійшлися без піхоти, без артилерії, без бронетанкових підрозділів. Нам майже не знадобилось використовувати винищувачі-бомбардувальники, тому що у цьому не було ніякої необхідності. Всю роботу виконали стратегічні бомбардувальники, які наносили удари з великої висоти» [6].

Об'єктами удару в Югославії стали більше 50 мостів, два нафтопереробних комбінати, 57 % всіх нафтосховищ, 14 великих промислових об'єктів, 9 великих станцій електроенергетики [7].

Аналіз тилового забезпечення бойових дій у локальних війнах і збройних конфліктах минулих десятиліть, наприклад, у повітряній операції «Буря в пустелі» [8] показує, що інтенсивність доставки вантажів із США та Європи в ході активної фази значно збільшується, для чого були додатково відмобілізовані і передані в розпорядження об'єднаного командування стратегічних доставок ЗС США 180 транспортних і пасажирських літаків цивільних авіакомпаній. При цьому інтенсивність доставок вантажів повітрям протягом всієї операції зберігалися на рівні двохсот літако-рейсів на добу. У портах Саудівської Аравії щодня під розвантаженням перебували понад 20 морських судів. Вже перші 2 – 3 доби бойових дій виявили значно вищий

у порівнянні з розрахунковими витрати авіаційних боєприпасів та авіаційного палива, який перевищив нормативний в 1,5 – 2 рази. Це викликало необхідність прийняття додаткових заходів для безперебійної подачі МТЗ у район бойових дій. Активно використовувалися для створення додаткових запасів боєприпасів, пального і мастильних матеріалів, продовольства і медикаментів літаки військово-транспортної авіації (С-5А і С-141). Зокрема, активізувалися перевезення авіаційних боєприпасів з авіабаз США, Німеччині, Іспанії, Італії, Великобританії, Бельгії та Єгипту. Розпочалися заходи з інтенсивного створення запасів МТЗ на авіабазах Туреччини.

Ця задалегідь запланована операція, була спрямована на підтримку незнижуваного запасу МТЗ із створенням додаткових запасів, які забезпечать нарощування інтенсивності повітряних ударів по військах Іраку в ході майбутньої повітряно-наземної операції.

В ході бойових дій змінювалися елементи системи тилового забезпечення, які призначені насамперед для оперативного реагування на відновлення негайних потреб військ.

Так, в дивізіях і бригадах створювалися додаткові запаси палива, боєприпасів, води і продуктів харчування на мобільних транспортних засобах в безпосередній близькості від бойових порядків. Вперше в бойових умовах застосовувалися важкі вертольоти для доставки безпосередньо до підрозділів великих обсягів боєприпасів і палива.

Висока укомплектованість підрозділів тилу засобами механізації вантажно-розвантажувальних робіт дозволяла тилу дивізій самостійно і в повному обсязі виконати завдання щодо відвантаження МТЗ з пунктів постачання у бойові підрозділи.

У армійському корпусі були створені передові батальйони постачання, які висувались в райони дій дивізій першого ешелону, а також «контактні групи» з ремонту бронетанкової і автомобільної техніки безпосередньо в місцях її поразення.

Органи управління тилом усіх ланок були включені в єдину комп'ютеризовану систему динамічного аналізу і планування. Використання цієї системи дозволило розробляти ефективні плани доставки військ і вантажів із США та Європи в район Перської затоки в середньому за 3 години замість чотирьох діб, необхідних раніше для аналогічного планування.

Широке використання авіації, зокрема вертольотів, дозволяло задовольняти потреби з'єднань і частин з мінімальними втратами часу навіть в умовах відриву від наземних транспортних комунікацій.

І все ж доставка матеріальних запасів у низовій ланці тилу здійснювалася переважно автомобі-

льним транспортом. Завдання з доставки матеріальних засобів безпосередньо в частини і підрозділи з аеродромів та з пунктів вивантаження були покладені на транспортну бригаду і два батальйони постачання паливом, а також на автотранспортні підрозділи частин. Можливості транспортної бригади дозволяли за один рейс перевезти близько 12 тис. тонн сухих вантажів; два батальйони постачання паливом в сукупності могли перевезти 3,5 – 4 тис. тонн ПММ; автотранспортні підрозділи тилу дивізій – більше 1,9 тис. тонн різних вантажів за один рейс [8].

Що стосується МТЗ військ Іраку, то на її території та у Кувейті було обладнано значну кількість складів боєприпасів, озброєння, пального та матеріально-технічного майна. Однак велика кількість сховищ цих складів не мали достатньої захищеності, слабо використовувалося інженерне маскування, практично не діяли засоби протиповітряної оборони тилових об'єктів. У результаті руйнування і знищення об'єктів військової промисловості Іраку, складів, транспортних засобів та інших об'єктів тилу, війська з кожним днем відчували все більш серйозні труднощі із забезпеченням матеріальними засобами, паливом, продовольством, медикаментами і водою.

Зокрема, причини пасивності авіації Іраку багато зарубіжні фахівці пов'язували насамперед з різким порушенням надійного МТЗ ВВС. Вже через 10 – 15 діб після початку операції «Буря в пустелі» норми добового раціону в бойових частинах і підрозділах ЗС Іраку були знижені в 2 – 3 рази. Поряд з іншими факторами ці обставини у своїй сукупності безсумнівно сприяли падінню морального духу іракських військовослужбовців, зростанню випадків масового дезертирства і, в кінцевому рахунку, різкому зниженню боєздатності ЗС Іраку.

Таким чином, досвід бойових дій у Югославії та у зоні Перської затоки вказує на необхідність проведення реорганізаційних заходів щодо разбудови ЗС України з питань: вибору структури та принципів роботи органів управління, пунктів управління МТЗ; перегляду спроможності сил та засобів МТЗ виконувати покладені завдання своєчасно і цілеспрямовано.

Особливо враховувати те, що у початковий період бойових дій головне навантаження з питань МТЗ буде покладено на органи управління авіаційних та протиповітряних з'єднань, частин і підрозділів [9]. Саме їх боєздатність, в першу чергу, буде впливати на хід операції.

З урахуванням стислих термінів ведення збройного конфлікту (війни) підтверджується важливість ретельної і завчасної підготовки району бойових дій у розгортанні структури матеріально-технічного забезпечення.

Висновки

Отже для подальшого дослідження за обраною тематикою доцільно зазначити таке.

1. Ініціатори виникнення збройного конфлікту будуть намагатися зменшити його тривалість до одного-двох місяців, що буде вимагати вести військові дії з використанням оперативних і військових запасів формувань ЗС.

2. У зв'язку з обмеженістю часу для виконання завдань мобілізаційного розгортання й доукомплектування ЗС до штатів воєнного часу не відбудеться.

3. Характер збройної боротьби буде відповідати умовам протиборства у повітряно-космічній сфері. Формою бойового застосування військ (сил) противника буде сукупність повітряних операцій з наступальними цілями, між якими можливо очікувати ведення систематичних повітряних ударів.

4. Зростає необхідність реформування органів управління МТЗ стратегічного та оперативного рівня з наданням більшої самостійності органам управління оперативного рівня з налагодженням взаємодії між органами та пунктами управління на тактичному рівні різних видів ЗС.

5. Стає об'єктивною потребою оснащення військ (сил) автоматизованою системою управління для динамічного аналізу і ефективного планування органами управління МТЗ ЗС на всіх рівнях.

6. Виникає необхідність визначення оптимальної кількості підрозділів підвозу суховантажів та з наливом, а також спеціальних підрозділів для доставки небезпечних вантажів (авіабомб, ракет та інш.), що має урахувати можливості засобів механізації вантажно-розвантажувальних робіт баз, складів та підрозділів тилу.

7. Доцільно переглянути норми утримання та ешелонування військових і оперативних запасів з урахуванням безперервного ведення бойових дій в

ході кожної операції, з терміном відновлення ресурсів не більше однієї години. Стратегічні резерви мають забезпечувати відновлення людських втрат на другу добу ведення операції, ремонт і відновлення озброєння і військової техніки силами підприємств - в терміни не більше трьох діб.

Список літератури

1. Уроки і висновки з досвіду розв'язування та ведення агресії США і НАТО проти Югославії. [Електрон. ресурс], – Режим доступу до сайту: pulib.if.ua/referat/view/8177.

2. Резяпов Н.І. Основные аспекты развития системы тылового обеспечения ВС США / Н.І. Резяпов // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – №3 (780). – С. 25-29.

3. Военное искусство в локальных войнах 90-роков XX – початку XXI століть: навч. посіб. / М.І. Рибак, Р.М. Фарадей та ін.; під ред. В.Б. Толубко. – К.: НАОУ, 2004. – 176 с.

4. Untersheher L. Europe's Armed Forces at the Millenium. Commonwealth Institute Briefing Report № 11 — Cambridge (Mass.), 1999. – Para. 1.1.2, 2.1.2, 3.1.2. (<http://www.comw.org/pda/99leur.html>).

5. Ткаченко В.І. Проблема «міжвидовості» та шляхи її вирішення / В.І. Ткаченко, Є.Б. Смірнов // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. – 2013. – № 2(11). – С. 41-48.

6. Агентство РІА Новости ("Голос Америки"), 23.07.99.

7. Hosmer T. The Conflict Over Kosovo Why Milosevic Decided to Settle When He Did. P. 66-68.

8. Буря в пустынє – ВКО (Тыловое и техническое обеспечение). [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до сайту: old.vko.ru/article.asp?pr_sign=archive.2005.24.17.

9. Кивлюк В.С. До питання матеріально-технічного та медичного забезпечення Збройних Сил України // Наука і оборона. – 2007. – №2. – С. 35.

Надійшла до редколегії 30.05.2013

Рецензент: д-р військ. наук, доцент. Є.Б. Смірнов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ВЗГЛЯДИ НА ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БОЕВОГО ПРИМЕНЕНИЯ ВОЙСК (СИЛ)

Д.А. Гриб, А.Н. Гурин

Рассмотрены взгляды на применение Вооруженных Сил в современных условиях, понятие «межвидовые взаимодействия». Проведен анализ порядка материально-технического обеспечения войск в ходе боевых действий в Югославии и Ираке. Предложены пропозиции путей совершенствования материально-технического обеспечения боевого применения Воздушных Сил Вооруженных Сил Украины.

Ключевые слова: применение Вооруженных Сил, «межвидовые взаимодействия», локальные войны в Югославии и Ираке, операция «Буря в пустыне», материально-техническое обеспечение.

VIEWS ON THE WAY OF IMPROVEMENT LOGISTIC SUPPORT OF TROOPS (FORCES) IN COMBAT OPERATION

D.A. Grib, A.N. Gurin

Views on the Armed Forces in the modern conditions and concept of "interspecies interaction" are represented. The analysis of the troops logistics support during combat operations in Yugoslavia and Iraq are revealed. Proposals of regarding ways to improve logistics c support of Air Force of Ukraine during combat operations are provided.

Keywords: Armed Forces, interspecific interactions, local wars in Yugoslavia and Iraq, Operation "Desert Storm", logistics.